

เรื่องน่ารู้... 'พริกขี้หนู'

'W:mngrs'

เรื่องน่ารู้... 'พระมหากษัตริย์'

ปี ใหม่ผ่านไปหยกๆ เพื่อนฝูงก็ได้ฝากปจฉามาถามถึงเรื่องใหญ่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การปกครองของไทยสองเรื่อง ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกียรติศักดิ์เกียรติยศของสถาบันอัยการ อันเป็นที่น่ายกย่องภูมิใจของข้าราชการอัยการทุกคน อย่างมีนัยสำคัญ

ปจฉาที่หนึ่งคือ...พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เคยดำรงตำแหน่ง “ยกกระบัตร” หรือ “อัยการ” มาแล้วจริงหรือไม่?

ปจฉาที่สอง...ที่มาของสถาบัน “อัยการ” และอำนาจหน้าที่อันแท้จริงของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดินผู้ทรงเกียรติ มีมาอย่างไร? เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้ และเป็นวิทยาทานอีกด้วย

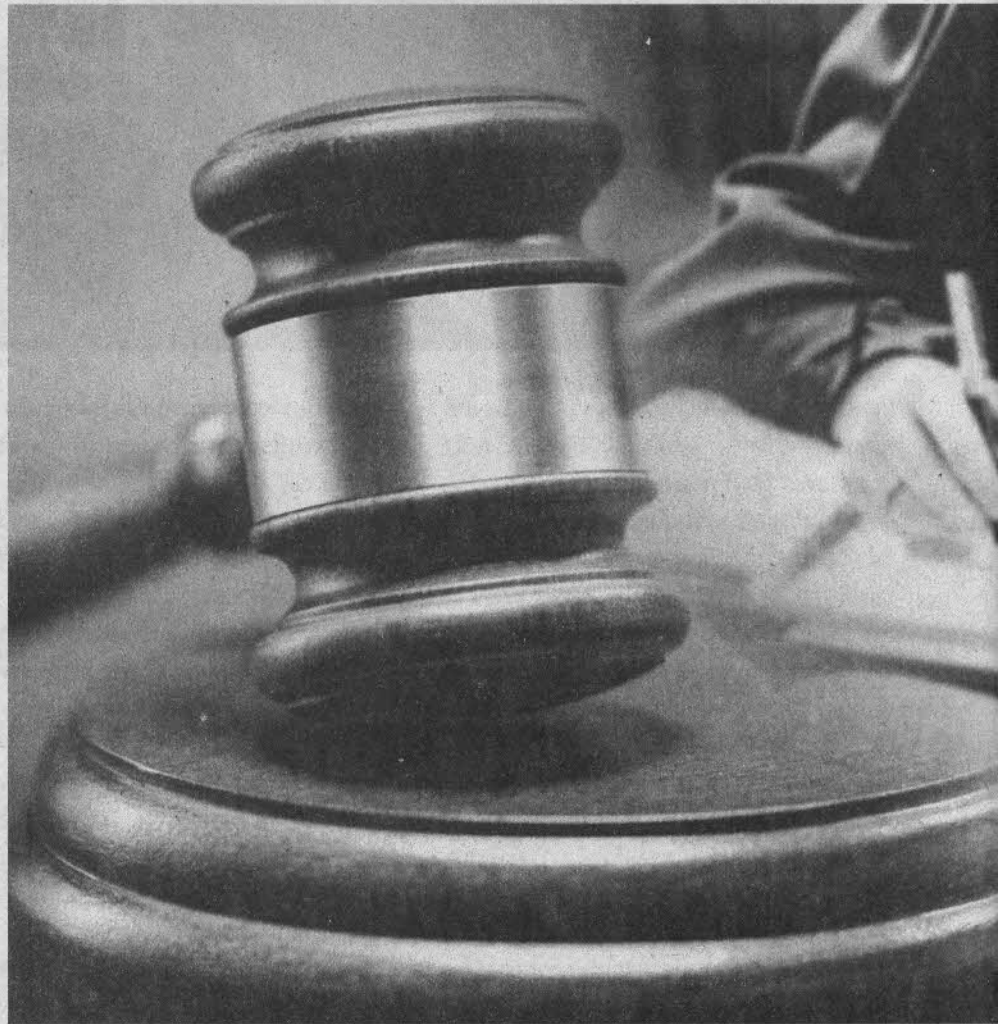
ผู้เขียน ในฐานะที่เคยดำรงตำแหน่งกรรมการอัยการผู้ทรงคุณวุฒิมาก่อน และใกล้ชิดกับสถาบันอัยการแห่งนี้มานานพอสมควร จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าใน “อัยการไทย” พบว่า...

ตำแหน่ง “ยกกระบัตร” หรือชื่อว่า “อัยการ” ในปัจจุบันนี้ ในประวัติศาสตร์ปรากฏว่า

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาขณะพมำกำลังล้อมกรุงอยู่ในปี พ.ศ. 2310 นั้น พระองค์รับราชการมีนามอยู่ในตำแหน่งว่า “หลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี” แล้วจึงได้เป็นพระราชวรินทร์ ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จนกระทั่งปราบดาภิเษกขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในเวลาต่อมา

เมื่อพุทธศักราช 2325 โดยความปรากฏในพระราชพงศาวดาร มีว่า

“เมื่อพระชนมายุได้ 21 พรรษา ทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่วัดมหาธาตุได้ 1 พรรษา ลาผนวชแล้วเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงในแผ่นดินพระเจ้าอู่ทอง (ขุนหลวงคอกมะเต๋อ) กษัตริย์องค์ที่ 33 แห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้วิวาทกับกบฏในตระกูลเศรษฐีที่ตำบลอัมพวา แขวงเมืองสมุทรสงครามอยู่ต่อเมืองราชบุรี จึงเสด็จออกไปรับราชการอยู่ที่เมืองราชบุรี ได้ตำแหน่ง “หลวงยกกระบัตร” เมื่อพระชนม์ 25 พรรษา ขณะนั้นพุทธศักราช 2305 ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าข้าศึกแล้ว พระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี จึงเสด็จเข้ามารับราชการอยู่ในกรุงธนบุรีเมื่อปี พ.ศ. 2312 ขณะทรงพระชนมายุ 32 พรรษา ได้เป็นที่พระราชวรินทร์ในกรมพระตำรวจรับราชการเป็นกำลังสำคัญของพระเจ้ากรุงธนบุรี ทำการศึกสงครามกับพม่า และรวบรวมอาณาเขตประเทศหลายครั้ง จนได้ยศตำแหน่งเป็นพระยามราช เจ้าพระยาจักรี และสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และต่อมาเมื่อมี

พิธีเปิดอาคาร 100 ปี สำนักงานอัยการสูงสุด และ พิพิธภัณฑ์อัยการไทย

จะเห็นได้ว่าเมื่อครั้งก่อตั้งกรมอัยการใน ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) นั้น ตำแหน่งยกกระบัตรก็ยังคงมีอยู่ในทุกหัวเมืองมณฑล คำว่า “ยกกระบัตร” ได้เปลี่ยนมาเรียกชื่อว่า “อัยการ” เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 ตามพระราชโองการประกาศรวมพนักงานอัยการฉบับลงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2458

อย่างไรก็ดี เดิมตามร่างประกาศฉบับนี้ ยังคงรักษาคำว่า “ยกกระบัตร” ไว้เรียกว่า “ยกกระบัตรมณฑล” และ “ยกกระบัตรเมือง” แต่ครั้งสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อได้ทอดพระเนตรตรวจร่างแล้ว มีพระราชดำริว่า คำว่า “ยกกระบัตร” ตามความหมายดั้งเดิมสมัยโบราณนั้นคงเปลี่ยนไปมากแล้ว ความหมายเดิมนั้นอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเสด็จในกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนำมาใช้ในข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมือง ร.ศ.

“อเนก อัยการหัวเมืองที่ใช้เรียกกันว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น เห็นว่าดูไม่มุลอย่างไร นอกจากที่สมมุติขึ้นดื้อๆ อย่างนั้นเคยดูเหมือนกรมพระยาดำรงฯ จะต้องประสงค์แต่เพียงใช้ศัพท์เก่า เพื่อให้มีพร้อม เจ้าเมือง ปลัด ยกกระบัตร อย่างโบราณเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นเมื่อจะเปลี่ยนอัยการมาขึ้นกระทรวงยุติธรรมนั้นแล้วควรจะเปลี่ยนเรียกตำแหน่ง ‘ยกกระบัตร’ ว่า ‘อัยการ’ และคำว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น จะได้ยกไปใช้หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง แล้วแต่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นเหมาะสมสืบไป”

กับราชทินนามที่ได้เคยเอามาใช้ตั้งแต่ยกกระบัตรนั้น โดยมากก็ไม่ใช่นามสำหรับอัยการ เพราะฉะนั้น นอกจากนามที่มีความแปลได้เนื่องด้วยกิจอัยการโดยตรง เช่น “หลวงทรงสารนิติ” และพวกนามที่มีคำว่า “อัยการ” หรือ “วริยการ” “อัยกิจ” ฯลฯ แลนามที่พอเหยียดให้ได้ เช่น “หลวงบริหารชนาธิกรณ์” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) หรือ “พระวุฒิภาคภักดี” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) ดังนี้แล้วนามที่เคยใช้เป็น

ถึงเรื่องใหญ่ๆ ที่เกี่ยวโยงกับประวัติศาสตร์การปกครองของไทยสองเรื่อง ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกียรติศักดิ์เกียรติยศของสถาบันอัยการ อันเป็นที่น่ายกย่องของข้าราชการอัยการทุกคน อย่างมีนัยสำคัญ

ปูจณาที่หนึ่งคือ...พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เคยดำรงตำแหน่ง “ยกกระบัตร” หรือ “อัยการ” มาแล้วจริงหรือ?

ปูจณาที่สอง...ที่มาของสถาบัน “อัยการ” และอำนาจหน้าที่อันแท้จริงของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดินผู้ทรงเกียรติ มีมาอย่างไร? เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้รับรู้และเป็นวิทยาทานอีกด้วย

ผู้เขียน ในฐานะที่เคยดำรงตำแหน่งกรรมการอัยการผู้ทรงคุณวุฒิมาก่อน และใกล้ชิดกับสถาบันอัยการแห่งนี้มานานพอควร จึงได้ทำการศึกษาค้นคว้าใน “อัยการไทย” พบว่า...

ตำแหน่ง “ยกกระบัตร” หรือชื่อว่า “อัยการ” ในปัจจุบันนี้ ในประวัติศาสตร์ปรากฏว่า

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมวงศ์จักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อครั้งสมัยกรุงศรีอยุธยาขณะพมากำลังล้อมกรุงอยู่ในปี พ.ศ. 2310 นั้น พระองค์รับราชการมีนามอยู่ในตำแหน่งว่า “หลวงยกกระบัตรเมืองราชบุรี” แล้วจึงได้เป็นพระราชวรินทร์ ในสมัยสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จนกระทั่งปราบดาภิเษกขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในเวลาต่อมา

เมื่อพุทธศักราช 2325 โดยความปรากฏในพระราชพงศาวดาร มีว่า

“เมื่อพระชนมายุได้ 21 พรรษา ทรงผนวชเป็นพระภิกษุอยู่วัดมหาธาตุได้ 1 พรรษา ลาผนวชแล้วเข้ารับราชการเป็นมหาดเล็กหลวงในแผ่นดินพระเจ้าอู่ทอง (ขุนหลวงคอกมะเตี๋ย) กษัตริย์องค์ที่ 33 แห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาได้วิชาหมงคลกับบิดาในตระกูลเศรษฐีที่ตำบลมโหฬาร แขวงเมืองสมุทรสงครามอยู่ต่อเมืองราชบุรี จึงเสด็จออกไปรับราชการอยู่ที่เมืองราชบุรี ได้ตำแหน่ง “หลวงยกกระบัตร” เมื่อพระชนม 25 พรรษา ขณะนั้นพุทธศักราช 2305 ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าแล้ว พระเจ้าตากสินมหาราชสถาปนากรุงธนบุรีขึ้นเป็นราชธานี จึงเสด็จเข้ามารับราชการอยู่ในพระเจ้ากรุงธนบุรีเมื่อปี พ.ศ.2312 ขณะทรงพระชนมายุ 32 พรรษา ได้เป็นที่พระราชวรินทร์ในกรมพระตำรวจรับราชการเป็นกำลังสำคัญของพระเจ้ากรุงธนบุรี ทำการศึกสงครามกับพม่า และรวบรวมอาณาเขตประเทศหลายครั้ง จนได้ยศตำแหน่งเป็นพระยายมราช เจ้าพระยาจักรี และสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก และต่อมาเมื่อมีเหตุเกิดแก่พระเจ้ากรุงธนบุรี จึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินพระองค์แรกแห่งราชวงศ์จักรี และได้ทรงสถาปนากรุงเทพมหานครขึ้นเป็นราชธานีสืบมาจนกระทั่งทุกวันนี้”

จึงกล่าวได้ด้วยความรู้ว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเคยเป็นอัยการมาก่อน

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็น “พระมหากษัตริย์อัยการ” ดังที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช รับสั่งไว้ในคราวประดิษฐานพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ใน

พิธีเปิดอาคาร 100 ปี สำนักงานอัยการสูงสุด และพิธีภักดิ์ต่ออัยการไทย

จะเห็นได้ว่าเมื่อครั้งก่อตั้งกรมอัยการใน ร.ศ.112 (พ.ศ.2436) นั้น ตำแหน่งยกกระบัตรก็ยังคงมีอยู่ในทุกหัวเมืองมณฑล คำว่า “ยกกระบัตร” ได้เปลี่ยนมาเรียกชื่อว่า “อัยการ” เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2459 ตามพระราชโองการประกาศรวมพนักงานอัยการฉบับลงวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ.2458

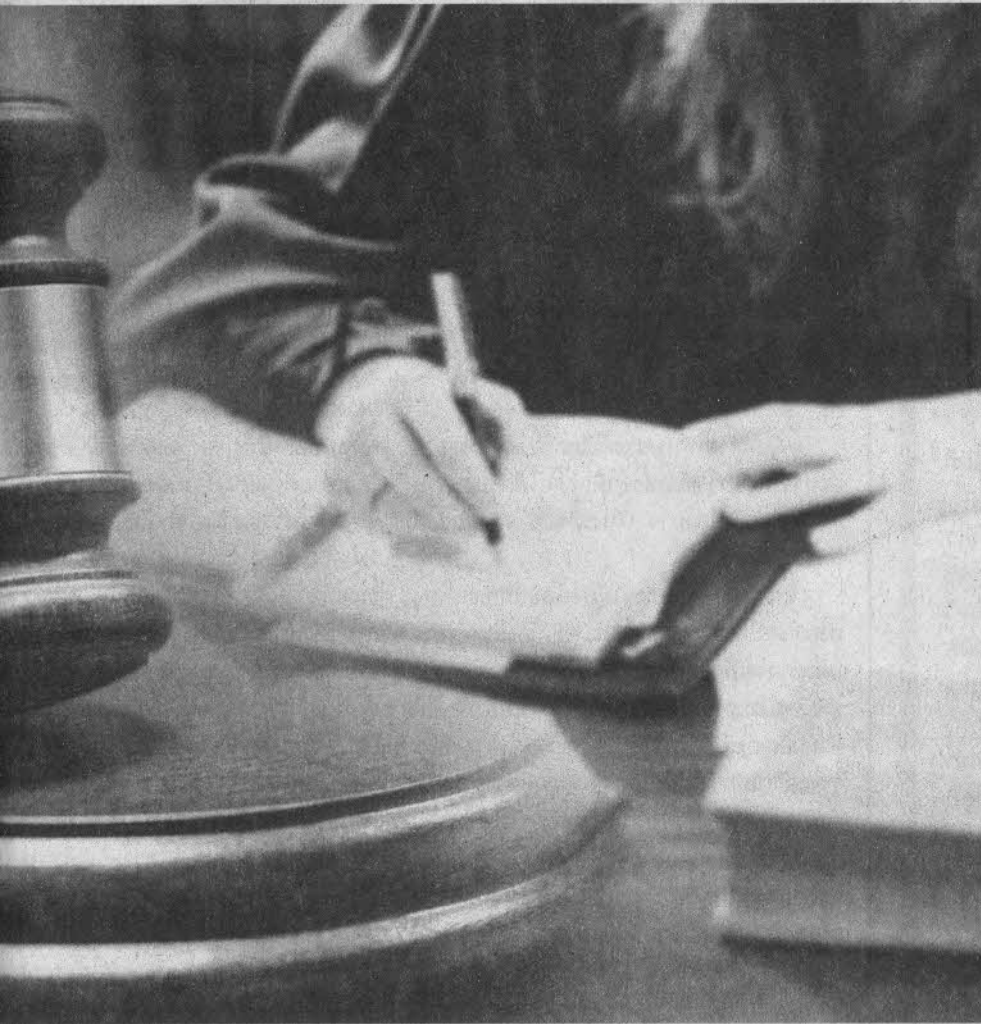
อย่างไรก็ดี เดิมตามร่างประกาศฉบับนี้ ยังคงรักษาคำว่า “ยกกระบัตร” ไว้เรียกว่า “ยกกระบัตรมณฑล” และ “ยกกระบัตรเมือง” แต่ครั้นสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อได้ทอดพระเนตรร่างแล้ว มีพระราชดำริว่า คำว่า “ยกกระบัตร” ตามความหมายดั้งเดิมสมัยโบราณนั้นคงเปลี่ยนไปมากแล้ว ความหมายเดิมนั้นอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเสด็จในกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนำมาใช้ในข้อบังคับลักษณะปกครองหัวเมือง ร.ศ. 116 นั้น มีความหมายผิดไปอีกอย่างหนึ่ง และเมื่อพระยาอภัยราชาเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกลัมนำมาใช้ในร่างประกาศรวมพนักงานอัยการ พ.ศ.2458 นั้น แม้จะมีความหมายใกล้เคียงกับยกกระบัตรสมัยโบราณอยู่บ้างแต่ก็ไม่เหมือนกันทีเดียว ความหมายดั้งเดิมคงเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว เพราะระบบการดำเนินคดีสมัยใหม่แบบกล่าวหาขึ้นยกกระบัตรสมัยโบราณหาได้รู้จักไม่ จึงทรงพระราชดำริให้เปลี่ยนชื่อเรียกเสียใหม่ แก่คำว่า “ยกกระบัตร” ในร่างของเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมเป็นคำว่า “อัยการ” ทั้งหมด โดยทรงมีพระราชหัตถเลขาบันทึกประกอบกรพิจารณาประกาศรวมพนักงานอัยการดังนี้...

“อนึ่ง อัยการหัวเมืองที่ใช้เรียกกันว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น เห็นว่าดูไม่มุลอย่างไร นอกจากที่สมมุติขึ้นตื้อๆ อย่างนั้นเองดูเหมือนกรมพระยาดำรงฯ จะต้องประสงค์แต่เพียงใช้ศัพท์เก่า เพื่อให้มีพร้อม เจ้าเมือง ปลัด ยกกระบัตร อย่างโบราณเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นเมื่อจะเปลี่ยนอัยการมาขึ้นกระทรวงยุติธรรมนั้นแล้วควรจะเปลี่ยนเรียกตำแหน่ง ‘ยกกระบัตร’ ว่า ‘อัยการ’ และคำว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น จะได้ยกไปใช้หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง แล้วแต่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นเหมาะสมสืบไป”

กับราชทินนามที่ได้เคยเอามาใช้ตั้งแต่ยกกระบัตรนั้น โดยมากก็ไม่ใช่นามสำหรับอัยการ เพราะฉะนั้น นอกจากนามที่มีความแปลกได้เนื่องด้วยกิจอัยการโดยตรง เช่น “หลวงทรงสารนิติ” และพวกนามที่มีคำว่า “อัยการ” หรือ “วรัญการ” “อัยกิจ” ฯลฯ แลนามที่พอเหยียดให้ได้ เช่น “หลวงบริหารชนาธิกรณ” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) หรือ “พระวุฒิภาควัคดี” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) ดังนั้นแล้วนามที่เคยใช้เป็นอัยการหัวเมืองอย่างเช่น “พระกรุงศรีบริรักษ์” “พระสุนทรพิพิธ” “หลวงเดชวิไชย” “ขุนสมรรถไชยศรี” (ราชทินนามกรมมหาดไทย) เหล่านี้เป็นต้น ให้คืนไปกระทรวงมหาดไทย

ด้วยเหตุนี้ เมื่อประกาศรวมพนักงานอัยการเป็นทางราชการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2459 (ร.ศ.135) จึงมีความบัญญัติว่า “ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 สืบไป ฯลฯ ให้เปลี่ยนนามตำแหน่งยกกระบัตรมณฑลและยกกระบัตรเมืองผู้มีหน้าที่เป็นพนักงานใหญ่ของอัยการในมณฑลและหัวเมืองนั้นเสีย ให้เรียกว่าอัยการมณฑลและอัยการเมืองสืบไป”

‘พระมหากษัตริย์อัยการ’

“อนึ่ง อัยการหัวเมืองที่ใช้เรียกกันว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น เห็นว่าดูไม่มีมูลอย่างไร นอกจากที่สมมุติขึ้นดื้อๆ อย่างนั้นเองดูเหมือนกรมพระยาดำรงฯ จะต้องประสงค์แต่เพียงใช้ศัพท์เก่า เพื่อให้มีพร้อม เจ้าเมือง ปลัด ยกกระบัตร อย่างโบราณเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นเมื่อจะเปลี่ยนอัยการมาขึ้นกระทรวงยุติธรรมนั้นแล้วควรจะเปลี่ยนเรียกตำแหน่ง ‘ยกกระบัตร’ ว่า ‘อัยการ’ และคำว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น จะได้ออกไปใช้หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง แล้วแต่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นเหมาะสมสืบไป”

กับราชทินนามที่ได้เคยเอามาใช้ตั้งแต่ยกกระบัตรนั้น โดยมากก็ไม่ใช่นามสำหรับอัยการ เพราะฉะนั้น นอกจากนามที่มีความแปลกได้เนื่องด้วยกิจอัยการโดยตรง เช่น “หลวงทรงสารนิติ” และพวกนามที่มีคำว่า “อัยการ” หรือ “วรัยการ” “อัยกิจ” ฯลฯ แลนามที่พอเหยียดให้ได้ เช่น “หลวงบริหารชนาธิกรณ” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) หรือ “พระวุฒิมภาคภักดี” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) ดังนั้นแล้วนามที่เคยใช้เป็น

สำหรับปฎิภาณในประเด็นที่สอง... อัยการ มีอำนาจหน้าที่แจ้งชัดอะไรบ้าง? ข้อนี้ขอเรียนโดยสังเขปว่า องค์การอัยการ โดยสำนักงานอัยการสูงสุด มีภารกิจตามกฎหมาย ในการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งทั้งปวง ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนความเดือดร้อน ความไม่เป็นธรรมของประชาชนทั่วไป และตามกฎหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงกรณีกฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ด้วยอำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด มีดังนี้คือ...

1. อำนาจความยุติธรรม

พนักงานอัยการจะพิจารณารวบรวมข้อมูลวรรคดีและวินิจฉัยสั่งคดีทั้งปวง ดำเนินคดีทางศาล ดำเนินวรรคดีตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดิน เช่น ฟ้องคดีอาญาต่อศาล, ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์, ร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือ

และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็สั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวผู้ต้องหาไป

สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

-สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีแทนการที่จะส่งตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

-ในการนี้มีคำสั่งไม่ฟ้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนฟ้องอุทธรณ์ ถอนฟ้องฎีกา และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุด ถ้าในจังหวัดพระนครและธนบุรี ให้รับส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องไปเสนออธิบดีกรมตำรวจหรือรอง ถ้าในจังหวัดอื่นให้เสนอต่อนายตำรวจผู้รับผิดชอบในจังหวัดนั้นๆ ต่อไป

2. รักษาผลประโยชน์ของรัฐ

สำนักงานอัยการสูงสุด พิจารณาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการ หน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ดำเนินวรรคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐและนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาในฐานะทนายแผ่นดิน และในคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่น การว่าต่างหรือแก้ต่างแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง

3. คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

สำนักงานอัยการสูงสุดให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ดังนี้

ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้

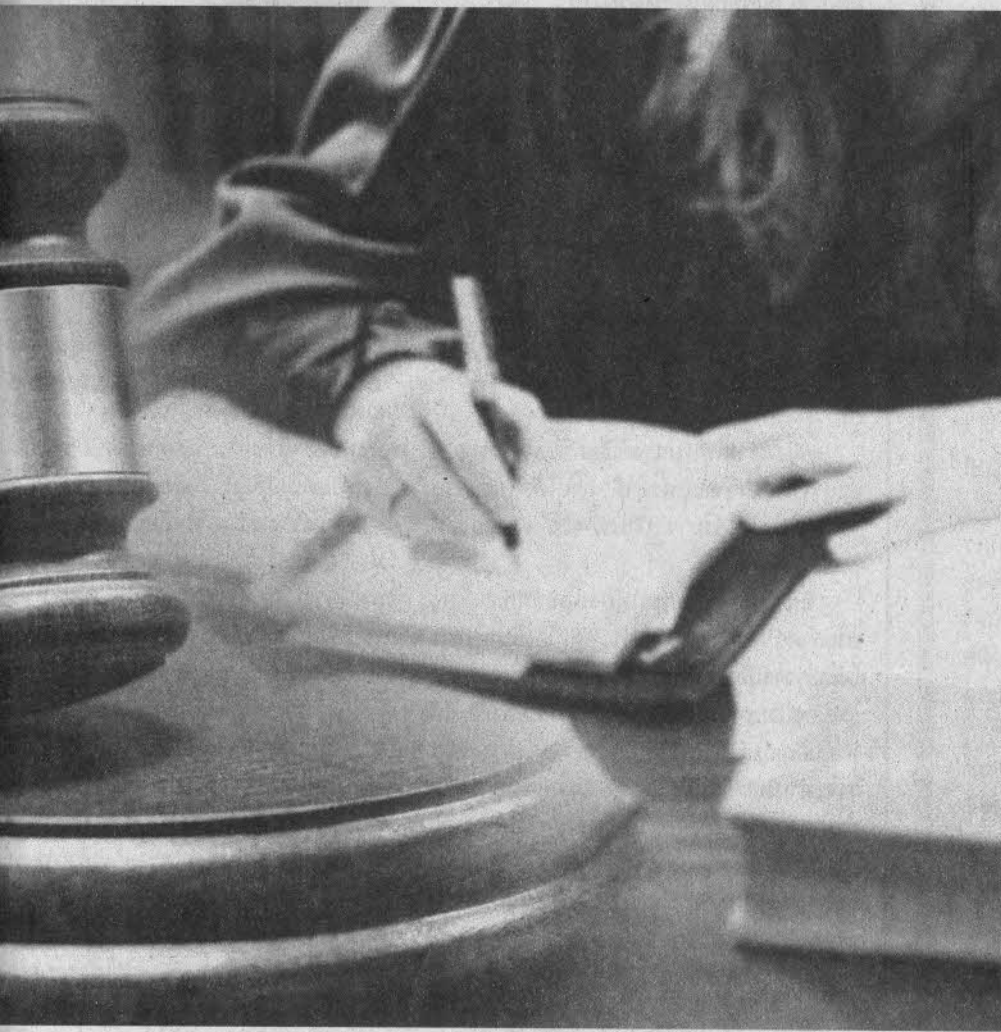
ในคดีแพ่ง ผู้ใดจะฟ้องผู้บุพการีของตนไม่ได้ แต่เมื่อมีผู้ได้ร้องขอขึ้นมา พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

ในคดีอาญา ผู้ใดจะฟ้องผู้บุพการีของตนไม่ได้ แต่เมื่อมีผู้ได้ร้องขอขึ้นมาพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

อีกทั้งการให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ยากไร้ และประชาชนในชนบท เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย การประนอมข้อพิพาท

พร้อมกับการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ เป็นอาทิ

เมื่อประวัติศาสตร์ของ “ยกกระบัตร” หรือ “อัยการ” ปรากฏข้อเท็จจริงว่า พระมหากษัตริย์คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมราชจักรีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเคยดำรงตำแหน่ง “อัยการ” มาก่อนดังกล่าวยังผลให้ข้าราชการอัยการทุกคนรวมทั้งผู้เขียนด้วยต่างบังเกิดความปิติอย่างที่สุดว่า ครั้งหนึ่งในชีวิตได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรอันทรงเกียรติแห่ง

“อนึ่ง อัยการหัวเมืองที่ใช้เรียกกันว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น เห็นว่าดูไม่มีมูลอย่างไร นอกจากที่สมมุติขึ้นดื้อๆ อย่างนั้นเองดูเหมือนกรมพระยาดำรงฯ จะต้องประสงค์ แต่เพียงใช้ศัพท์เก่า เพื่อให้มีพร้อม เจ้าเมือง ปลัด ยกกระบัตร อย่างโบราณเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้นเมื่อจะเปลี่ยนอัยการมาขึ้นกระทรวงยุติธรรมนั้นแล้วควรจะเปลี่ยนเรียกตำแหน่ง ‘ยกกระบัตร’ ว่า ‘อัยการ’ และคำว่า ‘ยกกระบัตร’ นั้น จะได้ออกไปใช้หน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง แล้วแต่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นเหมาะสมสืบไป”

กับราชทินนามที่ได้เคยเอามาใช้ตั้งแต่ยกกระบัตรนั้น โดยมากก็ไม่ใช่นามสำหรับอัยการ เพราะฉะนั้น นอกจากนามที่มีความแปลกได้เนื่องด้วยกิจอัยการโดยตรง เช่น “หลวงทรงสารนิติ” และพวกนามที่มีคำว่า “อัยการ” หรือ “วรัยการ” “อัยกิจ” ฯลฯ แลนามที่พอเหยียดให้ได้ เช่น “หลวงบริหารชนาธิกรณ” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) หรือ “พระวุฒิมภาคภักดี” (ราชทินนามกรมวัง-ยกกระบัตรสมัยเก่า) ดังนั้นแล้วนามที่เคยใช้เป็นอัยการหัวเมืองอย่างเช่น “พระกรุงศรีบริรักษ์” “พระสุนทรพิพิธ” “หลวงเดชะวิไชย” “ขุนสมรรถไชยศรี” (ราชทินนามกรมมหาดไทย) เหล่านี้เป็นต้น ให้คืนไปกระทรวงมหาดไทย

ด้วยเหตุนี้ เมื่อประกาศรวมพนักงานอัยการเป็นทางราชการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2459 (ร.ศ.135) จึงมีความบัญญัติว่า “ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 สืบไป ฯลฯ ให้เปลี่ยนนามตำแหน่งยกกระบัตรมณฑลและยกกระบัตรเมืองผู้มีหน้าที่เป็นพนักงานใหญ่ของอัยการในมณฑลและหัวเมืองนั้นเสีย ให้เรียกว่าอัยการมณฑลและอัยการเมืองสืบไป”

สำหรับปูจ่าในประเด็นที่สอง... อัยการ มีอำนาจหน้าที่แจ้งข้ออะไรบ้าง? ข้อนี้ขอเรียนโดยสังเขปว่า องค์การอัยการ โดยสำนักงานอัยการสูงสุด มีการปฏิบัติงานตามกฎหมาย ในการดำเนินคดีอาญาและคดีแพ่งทั้งปวง ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่รัฐบาลและหน่วยงานของรัฐ ตลอดจนความเดือดร้อน ความไม่เป็นธรรมของประชาชนทั่วไป และตามกฎหมายที่กำหนดไว้ รวมถึงกรณีกฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการ ด้วยอำนาจหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด มีดังนี้คือ...

1. อำนาจความยุติธรรม

พนักงานอัยการจะพิจารณารวบรวมข้อมูลวรรคดีและวินิจฉัยสั่งคดีทั้งปวง ดำเนินคดีทางศาล ดำเนินวรรคดีตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการในฐานะทนายแผ่นดิน เช่น ฟ้องคดีอาญาต่อศาล, ยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์, ร้องต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นกระทำ, ยื่นฟ้องคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีไว้แล้ว, ฟ้องเรียกทรัพย์สินแทนผู้เสียหาย, ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายสั่งผู้ต้องหา, ยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ปล่อยคนที่ต้องถูกคุมขัง, คัดค้านการให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย, อุทธรณ์ ฎีกา ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล, สั่งให้ตั้งหรือให้ทำการสอบสวนต่อไป

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้อง

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งฟ้อง

และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็สั่งไม่ฟ้องและปล่อยตัวผู้ต้องหาไปสั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

-สั่งให้พนักงานสอบสวนพยายามเปรียบเทียบคดีแทนการที่จะส่งผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ

-ในกรณีมีคำสั่งไม่ฟ้อง ไม่อุทธรณ์ ไม่ฎีกา ถอนฟ้อง ถอนฟ้องอุทธรณ์ ถอนฟ้องฎีกา และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอัยการสูงสุด ถ้าในจังหวัดพระนครและธนบุรี ให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมคำสั่งไม่ฟ้องไปเสนออธิบดีกรมตำรวจหรือรอง ถ้าในจังหวัดอื่นให้เสนอต่อนายตำรวจผู้รับผิดชอบในจังหวัดนั้นๆ ต่อไป

2. รักษาผลประโยชน์ของรัฐ

สำนักงานอัยการสูงสุด พิจารณาและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการ หน่วยงานต่างๆ ของรัฐ ดำเนินวรรคดีแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐและนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติ หรือพระราชกฤษฎีกาในฐานะทนายแผ่นดิน และในคดีแพ่ง มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง กับมีอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งบัญญัติว่าเป็นอำนาจและหน้าที่ของพนักงานอัยการ เช่น การว่าต่างหรือแก้ต่างแทนรัฐบาลในศาลทั้งปวง

3. คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

สำนักงานอัยการสูงสุดให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ดังนี้

ในคดีที่ราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดฟ้องเองไม่ได้โดยกฎหมายห้าม เมื่อเห็นสมควรพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ได้

ในคดีแพ่ง ผู้ใดจะฟ้องผู้บุพการีของตนไม่ได้ แต่เมื่อมีผู้ใดร้องขอขึ้นมา พนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

ในคดีอาญา ผู้ใดจะฟ้องผู้บุพการีของตนไม่ได้ แต่เมื่อมีผู้ใดร้องขอขึ้นมาพนักงานอัยการมีอำนาจเป็นโจทก์ฟ้องแทนได้

อีกทั้งการให้บริการช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนผู้ยากไร้ และประชาชนในชนบท เช่น การให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย การประนอมข้อพิพาท

พร้อมกับการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ เป็นอาทิ

เมื่อประวัติศาสตร์ของ “ยกกระบัตร” หรือ “อัยการ” ปรากฏข้อเท็จจริงว่า พระมหากษัตริย์คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมวงศ์จักรี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงเคยดำรงตำแหน่ง “อัยการ” มาก่อนดังกล่าว ยังผลให้ข้าราชการอัยการทุกคนรวมทั้งผู้เขียนด้วยต่างบังเกิดความปีติอย่างที่สุดว่า ครึ่งหนึ่งในชีวิตได้มีโอกาสเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรอันทรงเกียรติแห่งนี้นี่ อย่างน่าภาคภูมิใจยิ่ง

ดังนั้น ในระหว่างที่ผู้เขียนดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการอัยการผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ จึงได้อภิปรายในการประชุม กล่าวเน้นให้พนักงานอัยการทุกท่าน จงดำรงตนอยู่ในกรอบแห่งจริยธรรม และการรักษาวินัยโดยอาศัยระบบคุณธรรมเป็นสรณะ เพื่อความมั่นคงในวิชาชีพ และคงไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรีแห่งข้าราชการอัยการ ให้เป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของประชาชนสืบไป ขวัญรัตนศิริ

ไพรัช วรปานิ

อดีตที่ปรึกษาประธานรัฐสภา